

• **Faglig snakka**

Aktiv seterdrift: Kathrin Hoffmann Aslaksby driver Olestølen Mikroysteri i Valdres. Ysteriet er en del av Osteløypa - fra fjord til fjell, som Norsk gardsost står bak.

Foto: Mariann Tvette

Seterdrifta reddes ikke av turisme og idealisme

Hvis samfunnet ønsker å opprettholde seterdrift i et visst omfang, må dagens virkemiddelbruk oppskaleres kraftig.

Litt over 1000 bønder, tilsvarende 13 prosent av landets melkeprodusenter, tar med seg kyrne og geitene til seters om sommeren og melker dem der, enten på en enkeltseter eller en fellesseter. Det er en nedgang på 60 prosent siden årtusenskiftet.

AgriAnalyse kommer mandag med en rapport basert på en spørreundersøkelse hos alle landets seterbrukere, der svaramdelen var på nærmere 60 prosent. Dette er uvanlig høyt og vitner om stort engasjement fra seterbrukerne selv for denne driftsformen.

Arbeidsmengde og lønnsomhet trekkes fram som sentrale utfordringer av seterbrukerne som har svart på undersøkelsen. Seterdrifta er en driftsform som har oppstått i en tid der det var langt flere hender, høyere verdi på utmarksressursene og færre transportmuligheter.

Å drifte og vedlikeholde to produksjonsapparat i stedet for ett er kostbart og arbeidskrevende. I tillegg er det ikke uvanlig å måtte kombinere melking på setra med stadige turer ned til gården for å drive med slått, vanning og tilsyn av dyr, eller med jobb utenfor. Halvparten av landets seterbrukere er på setra i mer enn ti uker hver sommer, 32 prosent er der i åtte eller ni uker, og resten i fire til sju uker.

Driver man i tillegg med foredling og turisme er arbeidsmengden ekstra stor.

Øremerkede midler

Dernest må også seterinvesteringer prioriteres med øremerkede midler og høyere støttegrad.

Femten prosent av landets seterbrukere foredler all eller noe av melka på setra for salg, men selv med styrket virkemiddelbruk for foredling, svarer 60 prosent at det uansett ikke er interessant å starte med dette. Dessuten sier 83 prosent av seterbrukerne at det er helt avgjørende for videre drift på deres seter at setermelka fortsatt hentes uten ekstra kostnad av Tine.

Hvis samfunnet anser seterdrifta som en viktig del av norsk kulturarv og utmarksbruk som det er ønskelig å opprettholde, må dagens virkemiddelbruk oppdimensjoneres nok til at ikke flere slutter, til at det blir attraktivt å videreføre seterdrift ved generasjonsskifte, og til at også nye brukere og setre kommer til.

Det er en felles utfordring å tilrettelegge for denne driftsformen i en tid med færre hender, mindre lønnsomhet i seterdrifta, større krav til ferie og fritid, og kombinasjon med jobb og skole.

Heldigvis trenger vi ikke finne opp kruttet på nytt for å få til dette. Vi har en stor landbrukspolitisk verktøykasse med virkemidler som kan løfte seterdrifta. Den gjennomsnittlige seterbruker har 22 melkekyr eller 89 melkegeit, mens snittet blant alle melkeprodusenter er 28 melkekyr eller 118 melkegeit. Kun 29 prosent av seterbrukerne med ku har lagt om til løsdrift på hjemgården, mot et nasjonalt snitt på 40 prosent.

Det betyr at flere seterbrukere vil stå ovenfor investeringsbehov i årene fram mot 2034, som nå er den endelige fristen for omlegging til løsdrift, men også rundt 2024, når nye krav til mosjon og kalvingsbinger trer i kraft.

Da må det være mulig å få investeringsstøtte fra Innovasjon Norge til å fornye driftsapparatet uten å måtte øke beset-

ningsstørrelsen vesentlig. Det er nettopp dette flest seterbrukere (1 av 3) svarer på spørsmål om hva som skal til for at det fortsatt skal være drift på deres seter om ti år. Deretter følger økning av dagens setertilskudd.

Det aller viktigste for å videreføre seterdrifta er å opprettholde små og mellomstore melkebruk over hele landet, og særlig i fjellbygdene. Både gjennom tilskuddene over jordbruksavtalen og føringene som legges for Innovasjon Norge over jordbruksavtalen. Fra og med 2019 har man sagt at 15-30-kyrsbrukene skal prioriteres ved søknader om investeringsmidler. For disse bør støttegraden økes utover dagens øvre grense på 35 prosent.

Dernest må også seterinvesteringer prioriteres med øremerkede midler og høyere støttegrad. Det må også innføres gode støtteordninger i infrastruktur som strøm, vei og vann på setra. Halvparten av de aktive setrene er i dag ikke tilkoblet strømmett, og de aller fleste av disse benytter diesellaggregat. Det er dyrt i drift.

Videre bør setertilskuddet styrkes kraftig. I dag er det 50 000 kroner i driftstilskudd ved setring i minimum seks uker. Setertilskuddet bør doubles og eventuelt graderes etter hvor mange uker man er på setra. Minimumskravet om seks uker seterdrift bør reverseres til fire uker. Det bør også gis nasjonale føringar om besökssetertilskudd og foredlingstilskudd. Det bør gis høyere tilskudd til fellesetere, f.eks. 50 prosent høyere.

Vi står foran et veiskille om vi skal ha et rimelig omfang av seterdrift også etter 2034. En tydelig nasjonal prioritering må til, og det er et politisk valg om denne høyt verdsette tradisjonen skal videreføres.

Vilde Haarsaker
prosjektleder AgriAnalyse.

Anne Bunger
prosjektleder AgriAnalyse.

Christian Anton Smedshaug,
daglig leder AgriAnalyse.